

Östersundsdeklarationen

Förklaring från Sametingets plenum

Östersund den 31 augusti 2005

Sametinget - det samiska folkets högsta beslutande organ i Sverige – vilket samlats till konstituerande plenum den 30-31 augusti 2005 i Östersund:

Anser mot bakgrund av händelseutvecklingen i renbetesprocessen i Härjedalen, nödvändigt att uppmärksamma det allvarliga och kritiska läge som nu uppstått, vilket kräver ett ingripande på kort sikt av Sveriges regering och på längre sikt av Sveriges riksdag. Den allvarliga och kritiska situationen har uppstått efter Högsta Domstolens beslut den 29 april 2004 att inte meddela Handölsdalen, Mittådalen, Ruvhten Sijte och Tåssåsen samebyar provningsstillstånd i det s.k. Renbetesmålet i Härjedalen, efter att förhandlingarna mellan nämnda samebyar och berörda markägare om avtal om renbete strandat samt efter att berörda samebyar beslutat föra målet vidare till Europadomstolen. Därtill har ett batteri av tidigare vilande parallella processer nu igångsatts i andra delar av *Sápmi*, senaste är domen avkunnad den 8 augusti 2005 i målet mellan markägare och Tåssåsens sameby, där markägarnas talan bifölls;

Understryker att huvudorsaken till den uppkomna situationen är Sveriges riksdags och regerings oförmåga att ändra en lagstiftning antagen under rasismens tidevarv och som närmast omöjliggör för samisk traditionell markanvändning att nå framgång i tvist med svensk markanvändning;

Konstaterar att samerna i de södra delarna av *Sápmi*, kallat det sydsamiska området, tidigt kom i kontakt med den svenska och danska/norska kulturfären. Det sydsamiska området blev tidigt en del av den svenska och dansk/norska statsbildningen;

Konstaterar vidare att denna kontakt ledde till en stark press på det samiska samhället och dess resursgrundlag och att denna process ledde till att det sydsamiska språket och samhället samt de sydsamiska näringarna, rättsreglerna och kulturen marginaliserades. Den traditionella samiska markanvändningen och den samiska sedvanerätten kom i underläge mot den konkurrerande svenska och dansk/norska markanvändningen och rättstillämpningen;

Betonar att denna kontakt och process ofta av berörda stater officiellt karaktäriserats som en "kulturkamp" mellan ett modernt västerländskt samhälle i utveckling och ett rasmässigt underlägset naturfolk, dömt att gå under;

Framhäver att denna i grunden koloniala process kallat "kulturkampen" ledde till att samerna miste eller utestängdes från områden man tidigare brukat och att dessförinnan erkända rättigheter till land och vatten undergrävdes och utsläcktes i lag och praxis;

Noterar att både Sverige och Norge officiellt under olika former uttalat en ursäkt till det samiska folket för dessa och andra förgångna oförrätter och övergrepp;

Konstaterar att man på norsk sida på olika sätt politiskt och rättsligt vidtagit åtgärder för att omsätta denna formella ursäkt i handling. Exempelvis har i Norge synliggjorts den legala grunden för samisk näringsutövning och markanvändning och denna rätt jämförts med annan markanvändning för att garantera fortsatt samisk traditionell näringsutövning i det sydsamiska området. Samtidigt har på svensk sida, riksdag, regering och domstolar låtit "kulturkampen" fortsätta;

Noterar särskilt att Norges riksdag beslutat utjämna bevisbördan i tvister mellan samisk traditionell och norsk markanvändning. Vidare har den norska statsmakten avsatt särskilda medel för att finansiera rättsprocesser mellan traditionell samisk markanvändning och markägare;

Noterar i detta sammanhang att internationella organ och sammanlutningar såsom Förenta Nationerna, den Europeiska Unionen och Europarådet bekräftat att Sveriges val att låta kulturkampen fortsätta utgör ett brott mot det samiska folkets och samiska individers fundamentala mänskliga rättigheter och grundläggande friheter;

Understryker i förevarande sammanhang nödvändigheten av att respektive nationalstat fortsättningsvis erkänner och respekterar det samiska folkets rätt att själv bruka och förvalta sina egna naturrikedomar och resurser för det samiska samhällets bästa, i överensstämmelse med fredsuppgörelsen i Brömsebro år 1645 och framförallt med gränstraktaten av år 1751, Lappkodicillen och folkrätten;

Understryker vidare att det samiska folket inte under några omständigheter kan fråntas sina försörjningsmöjligheter, samt

Förväntar sig att Sveriges riksdag och regering - i samarbete med Sametinget - och i överensstämmelse med sina folkrättsliga förpliktelser, uppfyller sina åtaganden så att samiska näringar samt samisk kultur och språk kan bevaras och utvecklas också i det sydsamiska området.

Sametinget förklarar sig enigt om följande:

1. Sverige är förpliktat att erkänna och säkra de samiska rättigheter som urfolk, inklusive samernas rätt till sina historiska land- och vattenområden samt naturresurser. Detta gäller särskilt i det sydsamiska området, mot bakgrund av den press som det sydsamiska samhället och de sydsamiska näringarna utsatts för under vårt gemensamma koloniala förflutna;
2. Bevarandet, stärkandet och förmedlandet till framtida generationer av samisk kultur, särskilt de traditionella samiska näringarna som renskötsel, jakt, fiske och andra naturbaserade näringar, är beroende av Sveriges erkännande och effektiva säkring av samernas historiska rättigheter till land, vatten och naturresurser, så som det skedde redan 1751. Detta ligger också i linje med nationalstaternas förpliktelser i enlighet med FN:s konvention om civila och politiska rättigheter, speciellt artikel 1 och 27, FN:s Rasdiskrimineringskonvention, FN:s Barnkonvention, särskilt artikel 30 och ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder.
3. Den i folkrätten erkända rätten till självbestämmande medger det samiska folket rätt att själva besluta om sin politiska ställning och främja sin egen ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Det samiska folket har vidare rätt att för sina egna ändamål råda över sina naturrikedomar och resurser. Under inga omständigheter kan det samiska folket fråntas sina försörjningsmöjligheter.
4. Tillgång till de samiska traditionella jakt-, fiske- och renbetesområden är en förutsättning för att bevara och utveckla den samiska kulturen. Det är inte hållbart att svenska domstolar praktiserar regler för bevisföring utformade efter svenskt icke-nomadiskt bruk av land. Resultatet är att samiska parter enligt gällande rätt, i praktiken inte har möjlighet att med framgång driva rättstvister gällande rätt till land och vatten, inklusive skatteländ, som samerna nyttjat sedan urminnes tider.
5. Samerna måste tillföras nödvändiga resurser så att de har möjlighet att på ett effektivt sätt få sina rättigheter till land, vatten och naturresurser prövade i domstol.
6. Sverige uppfordras å det starkaste till att säkra att pågående samiska rättsprocesser finner snara lösningar i samklang med de rättigheter Sverige historisk erkände och folkrätten.

7. Sveriges regering uppmanas att handfast gripa in för att förmå parterna i Härjedalsmålet att ingå i konstruktiva förhandlingar om rätt till renbete. Regeringen måste också på kort sikt vara behjälplig i att hitta en kompromiss som bägge parter kan leva med, samt anslå nödvändiga medel för ändamålet. Då den situation som uppkommit genom Härjedalsmålet är ett resultat av Sveriges oförmåga att korrigera den lagstiftning som antogs under rasismens tidevarv, har Sverige en skyldighet att expropriera renbete om ingen förhandlingslösning kan nås.
8. Framtida lagstiftning om samisk rätt till land kan inte antas utan att denna först godkänts av samerna.
9. Sveriges regering och riksdag uppmanas att snarast tillsätta en parlamentarisk utredning för att se över alla problemställningar i denna långvariga konflikt samt att inventera och föreslå möjliga lösningar. Sådana lösningar måste beakta samernas mänskliga rättigheter och skall därutöver så långt som möjligt beakta bägge parter intressen.
10. Sametinget åtar sig att aktivt arbeta i samverkan med Sveriges riksdag och regering, samebyarnas och markägarnas företrädare för att hitta konstruktiva och långsiktiga lösningar av de rättsliga frågeställningarna och andra mekanismer som kan underlätta samverkan och samlevnad mellan traditionell samisk markanvändning och annan markanvändning.